О.В. НІКУЛОЧКИНА, О.В. ПЕТРИК

Україна, м. Запоріжжя, КЗ "Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" ЗОР

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА НА ОСОБИСТІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Сучасне суспільство дедалі більше набирає рис інформаційного. Інформація стає одним із головних стратегічних ресурсів держав на одному рівні з матеріальними, енергетичними та електронними. Тому в широкому соціокультурному контексті сьогодні розглядаються такі феномени, як-от: інформаційний простір, інформаційні ресурси, інформаційна культура особистості, інформаційна компетентність фахівця тощо.

Розвиток інформаційного суспільства зумовив створення відповідного середовища, яке разом із природним, географічним, соціокультурним й іншими відіграє значну роль у житті сучасної людини. Це середовище дістало назву інформаційного. Складовою інформаційного середовища є Інтернет-середовище, дослідження якого становить чималий інтерес для психологів, педагогів, соціологів, медиків, інших фахівців, які професійно вивчають людину.

За тлумачним словником російської мови, середовище – це: 1) речовина, що заповнює певний простір і володіє певними властивостями; 2) сукупність природних або соціальних умов, у яких протікає життєдіяльність якого-небудь організму; 3) сукупність людей, пов’язаних спільністю соціально-побутових умов існування, спільністю професії, занять [7, с. 586].

Отже, Інтернет-середовище – це не тільки взаємопов’язані комп’ютери і комп’ютерні мережі, але й люди, що перебувають у цьому середовищі разом із продуктами їхньої активності – повідомленнями (через електронну пошту, чати, теле-, відеоконференції тощо), особистими веб-сторінками, різноманітними записами (текстовими, звуковими, образотворчими, мультимодальними тощо), каталогами й архівами, навігаційними маршрутами, комп’ютерними вірусами. Інтернет усвідомлюється нами як особливе комунікативне середовище, що забезпечує спілкування різних категорій людей за допомогою комп’ютера й комп’ютерних мереж, а не просто нова комп’ютерна технологія.

Інтернет-середовищу притаманна сукупність певних властивостей. Серед них – можливість одночасної комунікації будь-якої кількості осіб, застосування специфічних засобів мультимедіа, баз даних, автоматизація (наявність програмного забезпечення), незалежність від місця розташування тощо [2]. Над дослідженням проблем впливу Інтернет-середовища на особистість людини працюють вітчизняні науковці: Т.М. Вакулич [1], Л.Ф. Компанцева [3], О.С. Кущенко [4], І.В. Пиголенко [5], В.В. Посохова [6], В.М. Фатурова [9] та ін. Аналіз робіт зазначених авторів показує, що теоретико-методологічні уявлення про феномен "Інтернет-середовище" концептуально не скоординовані. Особливо помітною є відсутність наукових праць щодо його впливу на особистість молодшого школяра.

Для встановлення факту наявності чи відсутності такого впливу було проведено анкетування 257 учнів четвертого класу, серед яких 135 – учні шкіл м. Запоріжжя, 41 –

учні селищ міського типу, 81 – сільських шкіл. Перед респондентами було поставлено низку питань, зокрема щодо наявності комп'ютера вдома, вміння працювати в Інтернеті, часу та мети перебування у Всесвітній мережі тощо.

Як засвідчують результати, 64% випускників початкової школи мають удома комп'ютер, серед них – 93% учнів шкіл м. Запоріжжя, 61% – селищ міського типу, 20% – учні сільських шкіл. Тільки 37% молодших школярів, на їхню думку, уміють користуватися Інтернетом. 63% респондентів не вміють працювати у Всесвітній мережі, але більшість із них (68%) дуже хочуть навчитися. Констатуємо суттєву залежність Інтернет-користування від місця проживання школярів. Якщо в місті частка користувачів Інтернету серед учнів молодшого шкільного віку становить 53% від загальної кількості опитаних, то в СМТ і сільській місцевості вона зменшується відповідно до 36% і 11%. Під час анкетування ми звернулися до вчителів початкових класів із проханням зазначити рівень навчальних досягнень молодших школярів із предметів інваріантної складової навчального плану. Порівняльний аналіз успішності учнів з умінням працювати в мережі показав відсутність залежності між цими показниками: певною мірою володіють Інтернет-технологіями як діти з високим або достатнім рівнями, так і з низьким або середнім.

Корисну інформацію одержали з відповідей учнів четвертих класів стосовно мети, з якою вони бувають в Інтернеті. Так, 65% респондентів шукають у мережі нову інформацію, 43% грають у мережеві ігри, 15% спілкуються з друзями в чаті або за допомогою електронної пошти, 7% качають художні та мультфільми, музику, нові ігри тощо.

Цікавим, на нашу думку, є факт, що 98% учнів четвертого класу, незалежно від того, працюють вони в Інтернеті чи ні, люблять читати. Отже, в цей віковий період ми не можемо говорити про те, що комп'ютерні ігри чи Інтернет виявляються для молодших школярів більш привабливими, ніж читання, відвертають дітей від традиційних цінностей, національної культури. Несподіваними для нас виявилися ці, що 82% дітей почали працювати з комп'ютером за допомогою батьків, старших братів чи сестер, друзів. Тільки 18% познайомились із ним на уроках курсу "Сходинки до інформатики" в початковій школі. Отже, *роль учителя в процесі ознайомлення молодших школярів із сучасною технікою, на жаль, опосередкована.* Саме тому робота з батьками з проблем ознайомлення дітей з інформаційно-комунікаційними технологіями – перспективний напрям роботи вчителя початкових класів. Зазначаємо, що значущість ролі вчителя в сільських школах кардинально протилежна (34% – батьки й друзі, 66% – учителі).

На запитання "Скільки часу ти проводиш в Інтернеті?" більше половини дітей (53%) зазначили – від 15 до 30 хв. щоденно, 15% – до 1 год., поодинокі відповіді викликають занепокоєння. Наприклад, Микола П. у Всесвітній мережі буває до трьох годин щодня, а Сергійко В. ніколи не вимикає Інтернет, працює в ньому кожної вільної хвилини. Обидва хлопці майже не бувають на свіжому повітрі, хоча люблять читати й добре вчаться. В останніх двох випадках наявні певні ознаки Інтернет-адикції, спостерігається бажання дітей замінити реальний світ на віртуальний, що потребує системного втручання психолога. На жаль, нова технологія неконтактної інформаційної взаємодії, так звана "віртуальна реальність", яка створює за допомогою мультимедійного середовища ілюзію присутності в реальному світі в стереоскопічно представленому у віртуальності, є особливо популярною серед молодших школярів, особливо тих, хто обділений увагою батьків, друзів, учителів, адже в таких системах безперервно підтримується ілюзія місця знаходження користувача серед об'єктів віртуального світу [,

с. 47]. Це вкрай небезпечне явище.

Нас також цікавило, якими Інтернет-ресурсами молодші школярі користуються найчастіше, на яких сайтах бувають. Більшість дітей указали російські Інтернет-ресурси, зокрема "Контакт", "Однокласники" тощо, пошукові системи. На жаль, майже ніхто з учнів не назвав дитячі сайти, як українські, так і російські. Наводимо адреси, на які, на нашу думку, необхідно орієнтувати роботу дітей в Інтернеті: http://adalin.mospsy.ru; http://solnet.ee/; http://www.raskraska.com; http://aoga.ru/; http://sashkaua.ucoz.ua; http://natalyagurkina.ucoz.ua/; http://vrakov.net; http://sashka.km.ru/; http://www.improvisus.com/ua/index.html; http://www.wikipedia.org та ін.

Перспективи подальшої роботи з молодшими школярами вбачаємо у: формуванні понять про складові інформаційні ресурси суспільства; ознайомленні з основними типами інформаційно-пошукових завдань та алґоритми їхнього вирішення; розвитку комплексу навчально-інформаційних умінь і навичок дітей; ознайомленні з прийомами аналітико-синтетичної переробки джерел інформації; розширенні досвіду здійснення різних видів діяльності: пізнавальної, навчальної, ігрової, проектувальної, дослідної тощо; оволодінні комп'ютерною грамотністю, новими інформаційними й мультимедійними технологіями (електронна пошта, Інтернет-технології, теле- та відеоконференції, форуми, чати тощо), здатність критичного ставлення до інформації; ознайомленні з напрямами використання Всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет тощо.

Отже, проблема впливу Інтернет-середовища на особистість молодшого школяра – одна з найактуальніших у сучасній педагогіці та психології. *Об'єктивна складність* цієї проблеми зумовлена розгалуженою структурою, ймовірнісним характером кінцевого результату, відсутністю системи вимірювання результативності. *Суб'єктивна складність* зумовлена різноманітними точками зору дослідників на розкриття сутності поняття "Інтернет-середовище", суперечливими, навіть кардинально протилежними підходами до його аналізу, хаотичністю у визначенні змісту, організаційно-педагогічних умов та відбору форм і методів.

Дослідження реального стану проблеми засвідчує необхідність цілеспрямованої роботи щодо формування у свідомості учнів єдиної інформаційної картини світу, операційного стилю мислення, комп'ютерної інтуїції поряд із формуванням духовних цінностей, вихованням всебічно розвиненої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вакулич Т.М.* Психологічні чинники запобігання Інтернет-залежності підлітків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / Т.М. Вакулич. – К., 2006. – 19 с.
2. *Елфимов М.* Интернет как среда [Электронный ресурс] / М. Елфимов. – Режим доступа : http://elfimov.com/info/web_media.html
3. *Компанцева Л.Ф.* Інтернет-комунікація : когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.02 / Л.Ф. Компанцева. – К. : 2007. – 36 с.
4. *Кущенко О.С.* Формування культури Інтернет-комунікації майбутніх учителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / О.С. Кущенко. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
5. *Пиголенко І.В.* Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі НТУУ "КПІ") :

автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.10 / І.В. Пиголенко. – К., 2007. – 20 с.
6. *Посохова В.В.* Соціально-психологічні особливості формування життєвих планів Інтернет-залежної молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.05 / В.В. Посохова. – К., 2006. – 20 с.
7. Словарь русского языка : в 4 томах / АН СССР, Ин-т рус. яз. ; [под ред. А. П. Евгеньевой]. – 3-е изд., стереотип. – Т. 4. – М. : Русский язык, 1988. – 800 с.
8. *Трайнев В.А.* Информационные коммуникационные педагогические технологии (обобщения и рекомендации) : [учеб. пособие] / В.А. Трайнев, И.В. Трайнев. – 3-е изд. – М. : Издательско-торговая корпорация "Дашков и К°", 2008. – 280 с.
9. *Фатурова В.М.* Інтернет-середовище як фактор психологічного розвитку комунікативного потенціалу особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / В.М. Фатурова. – К., 2004. – 21 с.